

جمهوری اسلامی ایران
مرکز الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت
اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی

کار نوشت اول:
چگونگی تعیین محورها و موضوعات
اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی

رئیس اندیشکده:
دکتر محمد حسین پناهی

دبیر اندیشکده:
دکتر احمد غیاثوند

سال:
مرداد ماه ۱۳۹۲

اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	بیان موضوع
۴	معرفی مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۷	نمودار شماره ۱: نقشه راه مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۸	ساختار علمی مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۱۰	معرفی اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی
۱۱	روش‌شناسی مطالعه محورها و موضوعات اندیشکده
۱۲	نمودار شماره ۲: فرایند تعریف و تحدید محورها و موضوعات اندیشکده
۱۳	انجام مطالعات اسنادی (اکتشافی) پیرامون محورها و موضوعات اندیشکده
۱۷	جدول ۱: محورها و ابعاد مورد بحث در امور اجتماعی و جمعیتی
۱۹	انجام مصاحبه گروهی پیرامون محورها و موضوعات اندیشکده
۲۰	جدول ۲: وضعیت جلسات و اعضای شرکت کننده در مصاحبه گروهی
۲۱	انجام روش دلفی پیرامون محورها و موضوعات اندیشکده
۲۳	جدول ۳: محورهای پیشنهادی برای اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی
۲۴	جدول ۴: محورها و ابعاد مورد بحث در اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی
۲۵	جدول ۵: موضوعات، ابعاد، اجزا و مسائل بخش امور اجتماعی اندیشکده
۲۸	جدول ۶: موضوعات، ابعاد، اجزا و مسائل بخش امور جمعیتی اندیشکده
۲۹	نتیجه‌گیری
۳۰	منابع و مآخذ

۱) بیان موضوع

بی تردید جامعه ایران در ابعاد مختلف در حال تغییر و دگرگونی است؛ به گونه‌ای که نظم سنتی جامعه ایران در چند دهه اخیر رو به تغییر نهاده و در حال مدرن شدن پیش می‌رود. در این میان توصیف و تبیین این دگرگونی‌ها و درک خطوط اصلی این تحولات در حوزه‌های مختلف جامعه، یکی از مهمترین وظایف صاحب‌نظران و اصحاب علوم اجتماعی در ایران می‌باشد. بخشی از این تحولات بطور مستقیم و غیرمستقیم ناشی از برنامه‌های توسعه‌ای کشور است، و بخش دیگر ناشی از دگرگونی و پویایی‌های اجتماعی است که تحت تاثیر سایر عوامل داخلی و خارجی رخ می‌دهد. در این میان می‌توان به مواردی چون: تغییرات شاخص‌های جمعیتی، ترکیب طبقات و اقشار اجتماعی، میزان شهرنشینی، گسترش آموزش عالی، ورود فزاینده زنان به عرصه اجتماع، وضعیت طبقات پایین و آسیب پذیر جامعه، آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی، ترکیب نیروهای انسانی، جوانی جمعیت، وضعیت اقوام مختلف، وضعیت گذران اوقات فراغت، و ... اشاره کرد، که همه از اهمیت بسیار بالایی برای تحلیل وضع موجود و آینده جامعه برخوردارند.

با توجه به شرایط فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی رو به تحول جامعه ایران، سازماندهی امور کشور نیازمند الگوست که هم مبتنی بر پیشرفت و نیز متناسب با ساختار بومی و دینی جامعه باشد؛ یعنی باید منجر به بهبود وضع موجود شود، و هم با مقتضیات فرهنگ اجتماعی جامعه و مختصات آن همسو و هم‌جهت باشد. همچنین این تحولات به نوبه خود چالش‌ها و مسائل مختلفی را به همراه داشته و دارد، که فلسفه تأسیس «مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» در این زمینه موضوعیت پیدا می‌کند. از این رو، برای این مهم حدود ۲۷ اندیشکده در نظر گرفته شده که یکی از اندیشکده‌هایی که در این مرکز بدان توجه شده، اندیشکده «امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی» است.

از سویی با عنایت به تعریف و کارکرد اندیشکده‌ها به «اتاق فکر»، پیوند علم و دانش با حوزه سیاستگذاری اجتماعی اهمیت پیدا می‌کند تا بتوان راهبردهای مقتضی را در این خصوص تهیه و تدوین نمود. بنابراین عمده کارکرد این اندیشکده کمک به توسعه و پیشرفت اجتماعی جامعه ایران در ابعاد و سطوح مختلف است.

با توجه به اهداف کلی اندیشکده و از سوی دیگر، حوزه گسترده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی، ضرورت تعیین محورها و موضوعات اندیشکده ضرورت دارد تا حدود و ثغور مباحث مرتبط با امور اجتماعی و جمعیتی مشخص و معین شود. بنابراین مطالعه حاضر ضمن معرفی کلی مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و اهداف آن، به طور روشمند و علمی در صدد بررسی محورها و موضوعات اساسی اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی می‌باشد تا بتوان قدم‌های بعدی را بر این اساس برداشت.

۲) معرفی مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

۲-۱) اهداف مرکز

مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نهادی علمی و پژوهشی است که در خرداد ماه ۱۳۹۰ با فرمان رهبر معظم انقلاب اسلامی و صدور حکم رئیس و اعضای شورای عالی تأسیس شد. هدف از تشکیل این مرکز که در اساسنامه مصوب رهبر معظم انقلاب اسلامی آمده عبارت است از:

۱- تعمیق و توسعه تفکر، تحقیق و نظریه‌پردازی درباره مبانی، شاخص‌ها و ابعاد گوناگون الگوی پیشرفت

۲- ایجاد و حفظ فضای گفتمانی پیرامون محور الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

۳- طراحی، تدوین و پیشنهاد سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

رویکرد اصلی مرکز در انجام وظایف، ایجاد و راهبری شبکه فراگیر متخصصان و صاحب‌نظران دانشگاهی، حوزوی و اجرایی (دولتی و خصوصی)، دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی کشور به منظور جلب مشارکت همه آنان و حداکثر استفاده از تمامی ظرفیت‌های ملی می‌باشد.

۲-۲) چیستی و مفهوم الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

در پی برگزاری اولین نشست اندیشه‌های راهبردی در حضور رهبر انقلاب اسلامی، مهمترین مأموریت این مرکز طراحی و تدوین سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت می‌باشد. طی بررسی‌هایی که با صاحب‌نظران صورت گرفت؛ مشخص گردید که اساسی‌ترین و فوری‌ترین اقدامات ضروری برای انجام مطلوب وظیفه یادشده، اولاً «تعریف چیستی الگو» و ثانیاً «تهیه نقشه راه طراحی و تدوین سند الگو» است. انجام این دو مهم به نوبه خود، نیازمند نظرخواهی از افراد صاحب‌دانش، نظر و تجربه در موضوع بود. لذا مرکز با استفاده از روش‌های مختلف تحقیقات کیفی از جمله انجام مصاحبه‌های علمی ساختمان، گروه‌های کانونی، انجام مصاحبه‌های گروهی، برگزاری کنفرانس علمی و تحلیل محتوای کلیه مقالات و سخنرانی‌های ارائه شده، نظرخواهی از طریق پرسشنامه و بررسی نظرات مؤسسات مختلف پژوهشی بر پایه نظریه زمینه‌یابی، سعی نمود از نظرات علمی جمع‌و‌سیعی از اساتید و دانشمندان استفاده کند. نتیجه نهایی کار در معاونت هماهنگی و نظارت فرآیندی مرکز تنظیم و تدوین شد و به صورت مکتوب در تاریخ ۱۳۹۱/۵/۸ به شورای مدیران مرکز ارائه گردید. شورای عالی در جلسه مورخه ۹۱/۹/۲۵ پس از انجام اصلاحاتی طرح نقشه را تصویب نمود، که باید مرکز و اندیشکده‌های آن از آن طریق طراحی، تدوین، تصویب، و پالایش الگو را انجام دهند.

یکی از سؤالات مهم پیش روی مرکز و همکاران علمی آن، این پرسش است که الگو چیست؟ طیف گسترده‌ای از نظرات درباره این سؤال در میان صاحب‌نظران وجود دارد. بعضی معتقدند الگو فقط عبارت است از: ارائه و بیان نظریه پایه پیشرفت (توسعه)، منتهی با لحاظ کردن مبانی و ارزش‌های اسلامی و شرایط خاص اجتماعی، تاریخی و جغرافیایی ایران. دیدگاه عده‌ای دیگر این است که علاوه بر نظریه‌های پایه لازم است اهداف، راهبردها، نظام‌ها، و حتی برنامه‌های

عملیاتی هم در الگو ذکر شود. بین این دو نگاه حداقلی و حداکثری نظرات بینابین متعددی وجود دارد. در نهایت مرکز به این نتیجه رسید که الگو: یک نقشه جامع است که هدف، سمت حرکت، شیوه حرکت و نحوه رفتار کنشگر را برای تحقق یافتن تحول تکاملی جامعه بیان می‌کند. از این رو، سند الگو باید حاوی سر فصل‌های زیر باشد:

- ۱- تبیین وضعیت مطلوب جامعه اسلامی در چهار عرصه فکر، علم، معنویت و زندگی به صورت جامع، و تعریف نمودهای بیرونی و مؤلفه‌های ملموس آن در قالب شاخص‌های قابل اندازه‌گیری.
- ۲- تعیین معیارها، نقاط مرجع و راهنمای مسیر در مقاطع دو ساله برای انجام پایش و ارزیابی پیشرفت
- ۳- تدوین راهبردها (چگونگی حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب)
- ۴- طراحی ساختارها و نظام‌های کلان خود اصلاح‌گر پیشران به سوی پیشرفت
- ۵- طراحی و تعریف نظام پایش و نظارت پیشرفت کشور

۲-۳) نقشه راه و فرایند طراحی، تدوین، تصویب و پالایش آن

اولین قدم در انجام این مهم تشکیل مرکز، شورای عالی و شبکه اندیشکده‌های آن می‌باشد، که باید فعالیت‌های مربوط به تحقیق و طراحی الگو را انجام دهند. براین اساس تا کنون بر اساس تصمیم شورای عالی مرکز، عناوین ۲۷ اندیشکده تعیین و با تصویب نظام نامه مربوط مقدمات تشکیل آن‌ها فراهم شده‌است. هر یک از اندیشکده‌ها مسئولیت هماهنگی و ساماندهی امر تحقیق و طراحی و تدوین بخشی از الگو و پایش اجرای آن را بر عهده دارند. در زیر به فرایند طراحی و تدوین الگو توسط هر یک از اندیشکده‌های مرکز، متناسب با وضعیت و مسائل موجود و مربوط به اندیشکده، اشاره می‌شود:

۱. تدوین مراحل کار اندیشکده در چارچوب مبانی و نظام کلی الگو
۲. تدوین روش شناسی و مبانی (ارزش‌ها و بینش‌های) مرتبط با حوزه فعالیت اندیشکده
۳. تحلیل انتقادی مکاتب و نظریه‌های توسعه و کمک به نظریه‌پردازی در باب پیشرفت اسلامی
۴. تشخیص خلأهای علمی و پیشنهاد خطوط و زمینه‌های پژوهشی مورد نیاز الگو به مراکز علمی و پژوهشی و محققان کشور

۵. ارزیابی و آسیب شناسی روند گذشته کشور و تصویر و تحلیل وضعیت موجود کشور در حوزه تخصصی اندیشکده

۶. بررسی علل عدم دستیابی به اهداف مندرج در قانون اساسی و برنامه‌های پنج ساله توسعه

۷. تعیین مسائل اساسی و کلیدی در حوزه کار

۸. تدوین شاخص‌های مقدماتی ارزیابی پیشرفت کشور در شرایط حال

۹. بررسی و تحلیل اسناد سیاستگذاری و یا برنامه‌ریزی که در موضوع فعالیت اندیشکده قبلاً در مراجع ذیصلاح تصویب و یا ابلاغ شده است.
۱۰. مطالعه تطبیقی (مقایسه‌ای) در خصوص تجربیات سایر کشورها
۱۱. انجام مطالعات آینده‌پژوهی
۱۲. تدوین وضعیت مطلوب (با تعریف نمودهای بیرونی و ملموس آن در قالب شاخص‌های قابل اندازه‌گیری)
۱۳. تحلیل شکاف بین وضع موجود و وضعیت مطلوب
۱۴. تعیین نقاط مرجع و راهنمای مسیر در مقاطع دو ساله
۱۵. تدوین راهبردها (چگونگی وضعیت حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب)
۱۶. طراحی ساختارها، نهادها و سیستم‌های کلان خود اصلاح‌گر پیشروان به سوی پیشرفت
۱۷. طراحی نظام نظارت و پایش الگو

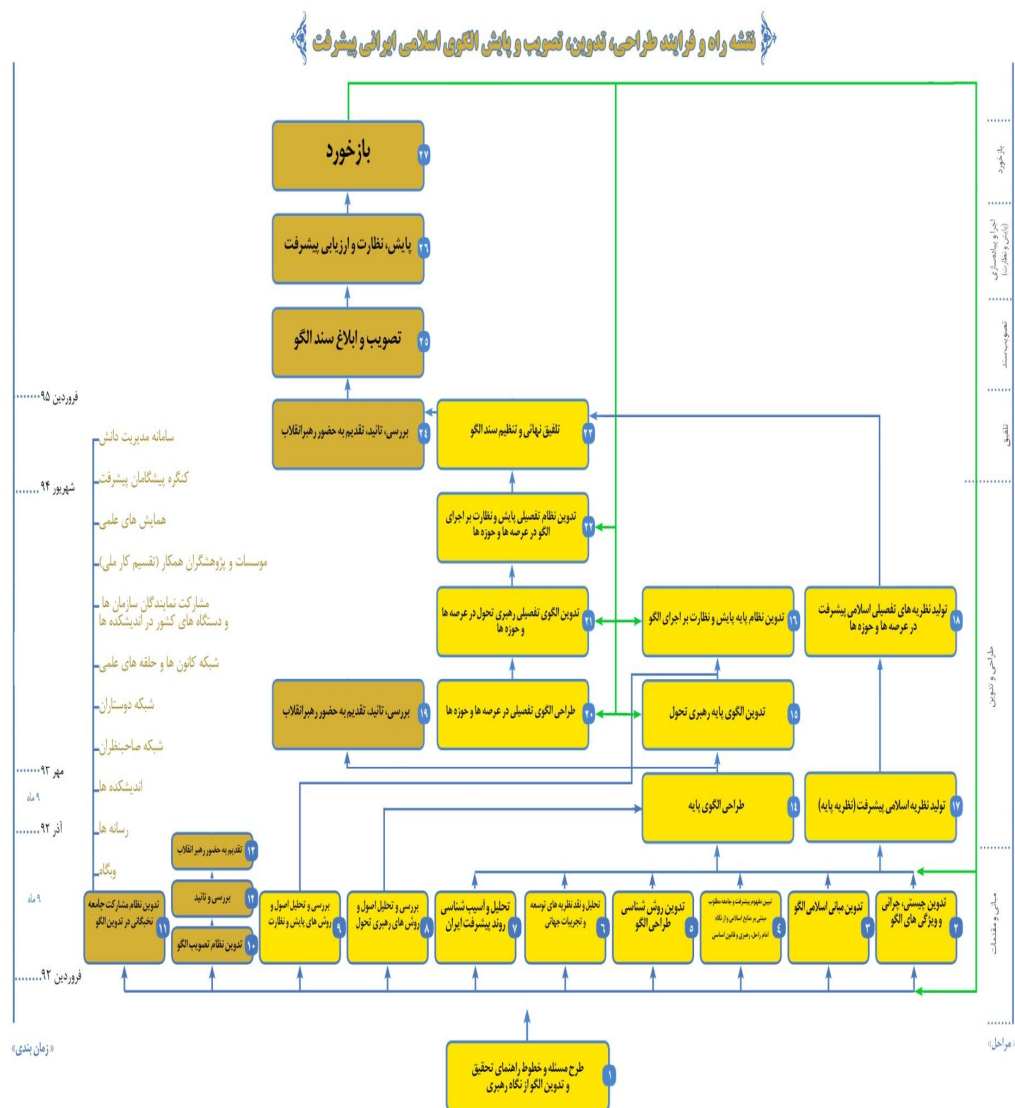
لازم به ذکر است که بعضی از مواد ۱۷ گانه فوق در شورای عالی مرکز به تصویب رسیده است که توسط همه اندیشکده‌ها بطور مشترک به اجرا گذاشته خواهد شد، هر چند که هر اندیشکده می‌تواند بر اساس موضوعات خود آن را تدقیق نماید. مهمترین کار اندیشکده‌ها تمرکز بر مواد ۱۲ تا ۱۷ فرایند فوق است، که هر اندیشکده باید به آن پردازد. اولین اندیشکده‌ای که کار خود را آغاز کرد، اندیشکده مربوط به تدوین مبانی اسلامی طراحی و تدوین الگو بود، که فعالیت آن بر سایر اندیشکده‌ها تقدم دارد. کار اولیه این اندیشکده در شرف اتمام است، که پس از تصویب در اختیار سایر اندیشکده‌ها قرار داده خواهد شد، تا در طراحی الگوی مربوط به اندیشکده خود آن مبانی را مد نظر قرار دهند.

هر یک از اندیشکده‌ها با توجه به فرایند طراحی و تدوین الگو که ذکر شد و با در نظر گرفتن مبانی مربوط کار خود را آغاز خواهد کرد، که اولین قدم آن تدقیق حوزه کاری و مسیر حرکت دقیق خود می‌باشد. سپس اندیشکده‌ها طرح کلی و پایه‌ای کار خود را تدوین خواهند کرد که در آن از پرداختن به جزئیات خودداری خواهد شد. پس از آماده شدن طرح کلی، کارگروه تلفیق خود را شروع خواهد کرد تا طرح همه اندیشکده‌ها را با هم بررسی و هماهنگ سازد و در صورت وجود اشکالات و خلاء‌هایی آنها را به کمک اندیشکده‌ها رفع نماید. طرح آماده شده پس از تصویب شورای عالی به تأیید مقام معظم رهبری خواهد رسید، تا قدم‌های بعدی برای پرداختن به جزئیات با اطمینان خاطر برداشته شود.

برای ایجاد هماهنگی بین اندیشکده‌های مختلف جلسات مشترکی با شرکت مسئولین اندیشکده‌ها و اعضای آنها پیش‌بینی خواهد شد، تا هم از تجارب یکدیگر بهره‌مند شوند، و هم در مسیری حرکت کنند که محصول کار آنها قابلیت تلفیق با هم را داشته باشد، که در نهایت بتواند به صورت یک الگوی منسجم و هماهنگ و قابل اجرا در آید.

در نهایت کارگروه تدوین و تلفیق با دریافت اسناد طرح‌های تفصیلی الگو در موضوعات و بخش‌های مختلف، ابتدا نتایج را تلفیق و سپس سند نهایی پیشنهادی الگو را تدوین و تنظیم خواهد نمود. پس از انجام این مرحله، سند الگو جهت تأیید نهایی به شورای عالی مرکز تقدیم خواهد شد. برای روشن‌تر شدن مراحل مختلف طراحی و تدوین الگو و تبیین روابط واحدها و ارکان مختلف، نمودار گردشی فرآیند کلی تدوین الگو ترسیم شده است، که قالب نمودار زیر به نمایش درآمده است (جزوه: چیستی و مفهوم الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۱).

نمودار شماره ۱: نقشه راه و فرایند طراحی، تدوین، تصویب و پایش الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

۳) ساختار علمی مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

برای سازماندهی شبکه فراگیر و بویژه برای اجرای سومین هدف مرکز (یعنی طراحی و تدوین سند الگو)، ساختاری متشکل از سه شبکه فعالیت علمی اشخاص حقیقی و یک شبکه ویژه همکاری اشخاص حقوقی تحت عنوان «مؤسسات همکار» پیش‌بینی و فعالیت آنها آغاز شده است. شبکه های همکاری اشخاص حقیقی عبارتند از: ۱- شبکه اندیشکده ها ۲- شبکه صاحب‌نظران ۳- شبکه دوستان.

۳-۱) تعریف اندیشکده

با گسترش علم و دانش و نیز تخصصی شدن عرصه‌های علمی، نیاز به نوآوری فکری و همچنین افرادی که بتوانند افکار جدیدی به مجموعه مدیران و تصمیم‌گیران کشورها ارائه کنند، هر چه بیشتر احساس و نمایان می‌شود. لذا این افراد کسانی هستند که در اتاق های فکر، ایده‌های جدیدی تولید می‌کنند تا جامعه راهی تازه در عرصه‌های مختلف حیات خود بی‌یابد.

کانون‌های تفکر به عنوان حلقه مفقوده سیاستگذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌های حکومتی و دولتی هستند، از این رو نخبگان اجرایی باید دریابند که به تنهایی قادر به درک و تحلیل تمامی فرصت‌ها و موقعیت‌های تصمیم و برنامه‌ریزی نیستند و باید افراد خبره و اندیشمند گرد آمده در کانون‌های تفکر، که کارشان تحلیل اوضاع و احوال داخل و خارج کشور و نیز ایده‌های نو است، در انجام امور یاریشان دهند.

اصطلاح «تانک فکری» Think Tank که در ایران اندیشکده، اتاق فکر، فکر انبار، مؤسسه تصمیم‌سازی و... نیز ترجمه شده از دهه ۱۹۵۰ رواج یافته است، و برای اولین بار در اواخر دهه ۱۹۴۰، توسط آمریکایی‌ها مطرح و به تدریج وارد ادبیات علوم سیاسی و مدیریتی شد. موضوع تقویت توان دفاعی و مدیریت امنیت در نقاط مختلف جهان، در دوره جنگ جهانی دوم، نیاز به بهره‌گیری از نظرات متخصصان را بیش از پیش افزایش داد و لذا در بستر چنین احساس نیازی بود که مؤسسه‌ای؛ همچون بنیاد «رند» در سال ۱۹۴۷ تأسیس و به عنوان اتاق فکر به فعالیت پرداخت. از دهه ۱۹۷۰ به بعد نیز از واژه اتاق فکر برای نامیدن هر نوع مؤسسه تحقیقاتی که به پژوهش درباره مسائل متنوع فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مشغول بود، استفاده شد و از این دوره به بعد ما شاهد رشد این قبیل مراکز در دیگر کشورهای جهان هستیم (Abelson, 1996).

در این میان از اصطلاح اندیشکده (کانون تفکر و یا اتاق فکر) (think tank) تعاریف مختلفی شده است:

- یک گروه یا مؤسسه سازماندهی شده برای انجام تحقیقات و حل مشکلات مخصوصاً در محیط‌های تکنولوژیک و نظامی (kraster, 2001).

- سازمانی است که نظریه‌های علمی - اجتماعی ارائه می‌دهد. مانند آنچه در آزمایشگاه‌های تحقیقاتی علوم فیزیک انجام می‌گیرد (Marshal, 1994).

- سازمانی که تحقیقاتی را برای حل مسائل مختلف سازماندهی می‌کند و از ارائه راهکار برای حل این مسائل پشتیبانی می‌کند (Goodman, 2005).

- مؤسسه یا سازمان تحقیقاتی که ایده‌ها و مشاوره‌هایی را حول محور مسائل سیاسی یا تجاری یا نظامی ارائه می‌کند و غالباً در ارتباط کاری با مؤسسات و مراکز دانشگاهی و سیاسی است. همچنین از نظریه‌پردازان و روشنفکران صاحب تحلیل حمایت می‌کند تا تحلیل یا توصیه‌های سیاسی برای تصمیم‌گیری تهیه کنند (فرهنگ انگلیسی اکسفورد). در واقع مأموریت اصلی اندیشکده‌های تحت پوشش این مرکز پشتیبانی فکری و مشاوره‌ای سیاستگذاران و تصمیم‌گیرندگان در جهت تحقق اهداف مطلوب علمی و اجرایی در سطح کشور خواهد بود. به عبارتی اندیشکده‌ها محل پیوند علم و دانش با سیاستگذاری و تصمیم‌گیری در راستای برنامه‌ریزی و اجرایی نمودن طرح‌ها می‌باشد. به طور کلی اتاق‌های فکر دو کارکرد یا نقش کلیدی دارند: یکی فکرسازی برای مفهوم‌آفرینی و دیگری گشودن گره‌های فکری که در فرایندهای عملی به وجود آمده‌اند؛ یعنی حصول موقعیت فکری جدید و یا بهتر کردن وضع موجود (طبرسا، ۱۳۸۹).

بر این اساس و نیز در راستای سیاستگذاری مرکز الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت می‌توان اندیشکده را، جمعی علمی و پژوهشی متشکل از اساتید، صاحب‌نظران و مدیران ارشد کشور دانست که با هدف توسعه تفکر و نظریه‌پردازی به تدوین سند ملی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در حوزه‌های و ابعاد مختلف می‌پردازد.

۲-۳) عناوین اندیشکده‌های مرکز

اولین حلقه (حلقه مرکزی) فعالیت‌های مربوط به تحقیق و طراحی الگو، شبکه اندیشکده‌ها می‌باشد. تا کنون بر اساس تصمیم شورای عالی مرکز، عناوین ۲۷ اندیشکده تعیین و با تصویب نظام نامه مربوط مقدمات تشکیل آن‌ها فراهم شده است. هریک از اندیشکده‌ها مسؤولیت هماهنگی و ساماندهی امر تحقیق و طراحی و تدوین بخشی از الگو و پایش اجرای آن را بر عهده دارند. عناوین اندیشکده‌های مصوب به شرح زیر می‌باشد:

الف) مبانی: (۱) اندیشکده مبانی (۲) اندیشکده سنت‌های الهی (۳) اندیشکده فقه و حقوق اسلامی

ب) ارکان: (۱) اندیشکده معنویت (۲) اندیشکده فکر (۳) اندیشکده علم

ج) عرصه زندگی: (۱) اندیشکده عدالت (۲) اندیشکده قضا

ه) حوزه اجتماع (نظام اجتماعی): (۱) اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی (۲) اندیشکده سلامت و تأمین

اجتماعی (۳) اندیشکده خانواده (۴) اندیشکده مسجد

و) حوزه سیاست (نظام سیاسی): (۱) اندیشکده سیاست (۲) اندیشکده نظام‌سازی (۳) اندیشکده امنیت و دفاع (۴)

اندیشکده سیاست خارجی و دیپلماسی عمومی:

ک) حوزه اقتصاد (نظام اقتصادی): ۱) اندیشکده اقتصاد ۲) اندیشکده فضای کسب و کار ۳): اندیشکده چرخه نوآری ۴) اندیشکده آمایش‌های بنیادین ۵) اندیشکده آب، محیط زیست، امنیت غذایی و منابع طبیعی ۶) اندیشکده معماری، شهرسازی، مسکن و حمل و نقل

م) حوزه فرهنگ (نظام فرهنگی): ۱) اندیشکده تربیت ۲) اندیشکده اخلاق ۳) اندیشکده فرهنگ ۴) اندیشکده رسانه و ارتباطات ۵) اندیشکده مناسک عبادی

۴) معرفی اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی

اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی هسته‌ای مرکزی و کانونی برای گردهم آمدن اساتید، پژوهشگران و مسئولان امور اجتماعی کشور در قالب یک اتاق فکر است، تا بتوانند بحث و گفتگوی کاملاً آزاد، منطقی و علمی را از طریق همکاری و همفکری مستمر و پیوسته در موضوعات مربوط پیش ببرند، و در نهایت با بررسی وضع موجود، وضع مطلوب، سیاست‌ها و برنامه‌های موجود، و راهکارهای تحقق اهداف، دست به تدوین سند جامع امور اجتماعی کشور بپردازند. البته در این راستا بررسی راهبردها، سیاستگذاری‌ها و نیز نحوه برنامه‌ریزی اجتماعی در جهت اجرایی و عملیاتی نمودن سند ملی نیز مد نظر خواهد بود. همچنین توجه به نظارت، کنترل و ارزیابی تأثیرات اجتماعی کوتاه مدت و بلند مدت این سیاستگذاری‌های اجتماعی از موارد مهم و مورد توجه می‌باشد.

در راستای انجام این کار، داشتن جهت‌گیری تاریخی نسبت به موضوعات اجتماعی از منظر توجه به فرهنگ دینی و ایرانی برای کمک به تحلیل جامع‌تر و کامل‌تر از جامعه مهم به نظر می‌رسد؛ در عین اینکه بررسی تجربی و بهره‌مندی از نتایج کمی و کیفی مطالعات اجتماعی درک ما را از تحولات حاضر روشن می‌سازد. در این میان همچنین بهره‌مندی از نظریه، تجربیات و داشتن دیدگاه تطبیقی با دیگر کشورهای همسایه، مسلمان و غربی جایگاه و اهمیت پرداخت بدین مسائل و تحولات را بهتر مشخص خواهد ساخت. بنابراین با توجه به مسائل و موضوعات پیش‌روی و نیز در نظر گرفتن وضعیت مطلوب انتظار می‌رود تا صاحب‌نظران امور اجتماعی با رویکرد علمی دغدغه‌ها و نگرانی‌های خود را در این حوزه مطرح و در فضایی علمی به مطالعه اوضاع پرداخته و درصدد رفع مشکلات اساسی و مهم جامعه برآیند.

۴-۱) وظایف اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی

بطور خلاصه، وظایف اندیشکده «امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی» در راستای تدوین الگوی پیشرفت مورد نظر عبارت است از:

الف) تدوین «نقشه الگوی پیشرفت» (map of pattern): یعنی تدوین اهداف و راه‌های رسیدن به آن.

۱- تعریف محورها و ابعاد مطالعاتی هر اندیشکده

۲- توصیف و تحلیل وضعیت موجود در حوزه‌های مورد مطالعه

- ۳- توصیف و تدوین وضع مطلوب و اهداف مراحل مختلف آن در حوزه های مورد مطالعه
- ۴- تحلیل شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب جامعه جهت رسیدن به اهداف مورد نظر
- ۵- بررسی و تحلیل سیاست ها و برنامه های کلان جامعه از گذشته تا به حال، و مشخص کردن ضعف و قوت های آنها و عوامل مربوط

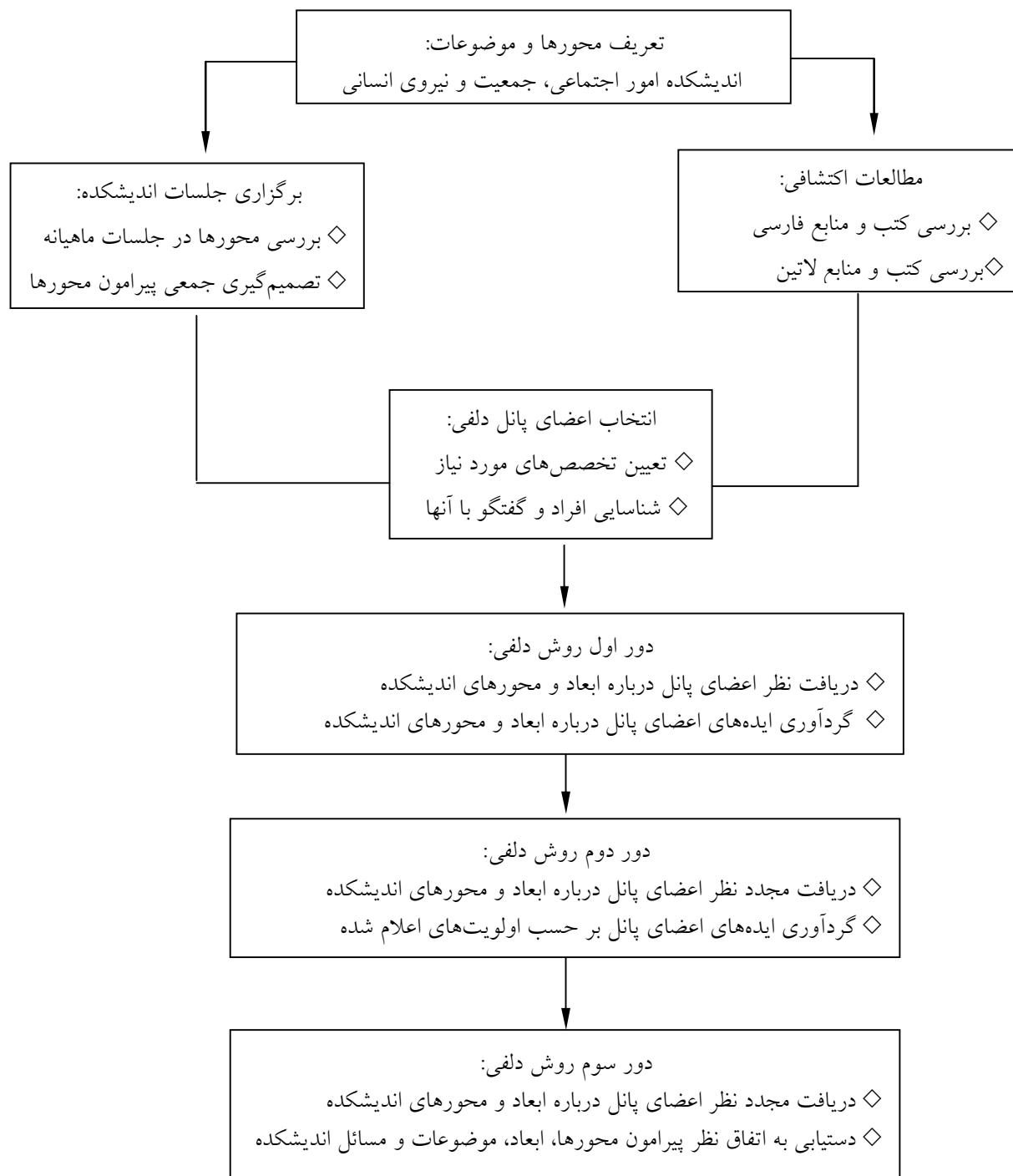
- ۶- نقد و بررسی تئوری های مختلف و استخراج موانع پیشرفت در هر حوزه
- ب) تدوین «طرح الگوی پیشرفت» (Plan of pattern): یعنی انتخاب مسیرهای پیشرفت یا راه های رسیدن به اهداف
- ۱- انتخاب یک یا دو رویکرد پیشرفت برای رسیدن به طرح پیشرفت در جامعه ایران
- ۲- نقد و بررسی طرح انتخاب شده توسط اندیشکده، و در صورت ضرورت استفاده از صاحب نظران دیگر، در قالب برگزاری همایش، بحث ها و نشست های تخصصی
- ۳- ارزیابی تاثیرات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی و محیطی طرح در جامعه
- ج) تدوین «برنامه الگوی پیشرفت» (Program of pattern): یعنی عملیاتی نمودن طرح طبق امکانات و عوامل مختلف

- ۱- برنامه ریزی زمان مند اجرای طرح بر حسب دوره های کوتاه مدت و بلند مدت
- ۲- مشخص کردن سهم هر یک از عوامل، منابع و نهادهای علمی، قانونی و آموزشی کشور برای اجرای طرح
- ۳- پایش، کنترل و نظارت بر عملیات برنامه ریزی طرح قبل، در حین اجرا و بعد از اتمام طرح

۵) روش شناسی تعیین محورها و موضوعات اندیشکده

با توجه به اهداف مورد نظر این مطالعه، و نیز در راستای جهت بررسی نقطه نظرات صاحب نظران مختلف و نیز اعضای اندیشکده از سه روش مطالعه اسنادی، مصاحبه گروهی و دلفی به طور همزمان و ترکیبی استفاده شده است. در واقع در ابتدا سعی گردید با استفاده از ادبیات علوم اجتماعی بویژه دو رشته جامعه شناسی و جمعیت شناسی مفاهیم و و محورهای مختلف اندیشکده تعریف شود. سپس با برگزاری جلسه در بین اعضای اندیشکده و بحث و گفتگو پیرامون ابعاد مختلف کار در قالب روش مصاحبه گروهی به نقد و بررسی موضوع پرداخته شود و در مرحله آخر با بهره مندی از روش دلفی بتدریج محورها، ابعاد، معرف ها موضوعات و مسائل اندیشکده مشخص گردد. شرح این فرایند به طور مفصل در بخش زیر آمده است.

نمودار شماره ۲: فرایند تعریف و تحدید محورها و موضوعات اندیشکده

۶) انجام مطالعات اسنادی (اکتشافی) پیرامون محورها و موضوعات اندیشکده

۶-۱) تعریف محورها و ابعاد اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی

در بحث از تعریف اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی ابتدا لازم است؛ حوزه‌های مطالعاتی این اندیشکده تعریف گردد تا بتوان ابعاد و محورهای مختلف آن را مشخص نمود. این اندیشکده بر حسب موضوع رشته‌های دانشگاهی قابل تقسیم به دو بخش اساسی «امور اجتماعی» و «امور جمعیتی» است که در قالب مجموعه علوم اجتماعی قابل مطالعه می‌باشد. بر این اساس بیشتر کتب و منابع فارسی و لاتین مورد مطالعه و فیش‌برداری قرار گرفت تا محورها و موضوعات اندیشکده مشخص گردد. در زیر به تعریف این دو بخش بیشتر پرداخته می‌شود:

بخش اول: امور اجتماعی

چنانچه بخواهیم از منظر جامعه‌شناسی به «امور اجتماعی» و نیز «امور جامعه» تأملی داشته باشیم می‌توان گفت: تاریخ تفکر اجتماعی تمایز مفهومی مشخصی بین جامعه و اجتماع را نشان نمی‌دهد (ویلیامز ۱۹۷۷، فریزبی و سایر ۱۹۸۶). تأملات ارسطو در باب ماهیت جامعه پیرامون اشکال انجمن انسانی و اجتماعی دور می‌زند. برای ارسطو واژه جداگانه‌ای برای جامعه، اجتماع و دولت وجود ندارد و تمایزات آنها نیز مشخص نیست (فریزبی و سایر ۱۹۸۶؛ به نقل از چلبی، ۱۳۷۵). این عدم تمایز مفهومی بین جامعه و اجتماعی در میان متفکرین اجتماعی ادامه داشت تا اینکه با اوج چهار فرایند صنعتی شدن، شهرنشینی، خردورزی و دیوان‌سالاری (بوروکراتیزاسیون) به تدریج مفاهیمی نظیر جامعه بازاری، جامعه مدنی، جامعه سیاسی، جامعه عادل و غیره در آثار متفکرانی نظیر هابز، لاک، هگل و دیگران ظاهر گشت. به هر صورت با تشدید تفکیک اجتماعی و تقسیم کار اجتماعی در اثر چهار فرایند فوق‌الذکر، بتدریج دو مفهوم جامعه و اجتماعی در تقابل با یکدیگر قرار گرفتند. این تقابل در نظریه تونیس و سایر نظریه‌های دو قطبی متبلور شد.

بر این اساس گمین‌شافت (Gemeinschaft) و گزل‌شافت (Gesellschaft) به معنای اجتماع (Community) و جامعه (Society) از ابداعات فریناند تونیس است. اجتماع نامی است که بر زندگی گروهی که در یک منطقه جغرافیایی مشترک، سکونتی نسبتاً با دوام دارند، اطلاق می‌گردد. تونیس، اجتماع را هم‌زیستی صمیمانه، خصوصی و انحصاری تعریف می‌کند. وی در تفاوت جامعه و اجتماع دو ضابطه عمده را به کار می‌برد: نخست اینکه در اجتماعات، افراد به‌عنوان اشخاص کاملی شرکت می‌کنند و می‌توانند تمامی یا بیشتر مقاصد بی‌شمار خود را در داخل گروه برآورده سازند. حال آنکه در جوامع، افراد کاملاً در کارها شرکت ندارند؛ بلکه درصدد برآوردن هدف‌های خاص و معین می‌باشند. دوم اینکه یک اجتماع در اثر نوعی توافق احساس یا عاطفه افراد وحدت می‌یابد. در صورتی که یک جامعه با توافق فکری در مورد منافع به یگانگی می‌رسند (تونیس، ۱۹۷۸).

حدود اواسط قرن بیستم، برخی از جامعه‌شناسان در صدد برآمدند تا دو مفهوم اجتماع و جامعه را در تقابل با یکدیگر ببینند، بلکه اولی را به عنوان زیر مجموعه‌ای از دومی بدانند. از نگاه این جامعه‌شناسان اجتماع یک بعد اساسی جامعه

امروز است (پارسونز و همکاران ۱۹۷۶، گلدنبرگ ۱۹۸۷، باری وبرکویتز ۱۹۸۸، مونچ ۱۹۸۸، آلکساندر ۱۹۸۸، فارارو ۱۹۸۹، و غیره) به نظر این گروه از جامعه‌شناسان پایه پیش‌عقلانی نظم اجتماعی در جامعه مدرن عاطفه است و روابط گرم و دوستانه و انجمنی در کنار سایر روابط اجتماعی در جامعه جاری و ساری است (به نقل از چلبی، ۱۳۷۵).

در این مطالعه مراد از امور اجتماعی پذیرفتن این برداشت است، به نحوی که می‌توان گفت بخشی از امور اجتماعی در قالب مفهومی بزرگتر به نام امور جامعه قالب بررسی و مطالعه است. در این میان نیز چلبی عناصر اجتماع را شامل تعهد، علقه اجتماعی، کنشگر، کنش سنتی و رابطه اجتماعی می‌داند (چلبی، ۱۳۷۵: ۶۸). همچنین جوئل شارون با این برداشت معتقد است: جامعه یک سازمان اجتماعی است؛ متشکل از مردمی که دارای تاریخ، فرهنگ، ساختار، مجموعه‌ای از نهادهای اجتماعی و معمولاً زبان، و هویتی مشترک هستند (شارون، ۱۳۸۹: ۷۲).

از این رو، جامعه‌شناسان به مطالعه جامعه می‌پردازند. در معنای خاص جامعه‌شناسی (Sociology) به معنای مطالعه علمی زندگی جمعی و گروهی است (صداقتی‌فرد، ۱۳۸۹). به طور اخص، جامعه‌شناسی مطالعه تعامل (interaction) و روابط بین انسانهاست. به عبارتی بهتر است جامعه‌شناسی را مطالعه قواعد زندگی با یکدیگر بدانیم (بی، ۱۳۸۶: ۴). همچنین با توجه به دو مسأله نظم و تغییر در هر جامعه بررسی ساختار و اجزاء آن به شیوه تحلیلی، تجربی و انتقادی از جمله وظایف جامعه‌شناسان به حساب می‌آید.

در این میان آنچه مهم است این است که چگونه جامعه به وجود می‌آید؟ و در عین داشتن نظم در جامعه، پویایی و بهگشت اجتماعی در آن رخ می‌دهد. جامعه‌شناسان جامعه را سازمانی متشکل از مردمی که دارای تاریخ، فرهنگ، ساختار، مجموعه‌ای از نهادهای اجتماعی و معمولاً زبان و هویت مشترکی هستند» تعریف می‌کند (شارون، ۱۳۷۹). از منظر شارون جامعه از عناصر مهم زیر تشکیل شده است:

الف) کنش اجتماعی افراد (کنش متقابل نمادین و رفتارهای جمعی)

ب) فرهنگ (قواعد، آداب و رسوم، ارزش و هنجار و باورها)

ج) ساختار اجتماعی (موقعیت، نقش‌ها، اقشار مختلف)

د) نهادهای اجتماعی (خانواده، دین، دولت، آموزش و پرورش و اقتصاد)

کنش‌های اجتماعی در واقع اعمال افرادی آگاه هستند که توانایی انتخاب دارند و دارای ارزش‌ها، آرزوها و خواسته‌هایی هستند که محرک رفتار آنهاست. به عبارت دقیق‌تر، جامعه از راه کنش متقابل اجماعی پدید می‌آید. هسته اصلی سازمان اجتماعی را کنش متقابل تشکیل می‌دهد؛ یعنی تعاملی که مردم با یکدیگر دارند: مانند همکاری کردن، ارتباط برقرار کردن، سهیم شدن، استدلال کردن، مذاکره کردن، سازش کردن، تاثیرگذاران. مردم باید کنش متقابل داشته باشند تا جامعه پدید آید تا اینکه کنش‌های افراد معمولاً به منظور انتقال پیامی به دیگران است و دیگران که هدف ارتباط هستند؛ پیوسته می‌کوشند معنای آن کنش‌ها را درک کنند. بنابراین کنش متقابل انسانی نمادین است. این کنش‌ها

در قالب الگوهای اجتماعی تداوم می‌یابد. مهمترین الگوهای اجتماعی عبارتند از: فرهنگ، ساختار اجتماعی و نهادهای اجتماعی (شارون، ۱۳۷۹).

فرهنگ (culture) در حوزه جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی، معمولاً به کلیه الگوهای نهادی (institutional patterns) در یک جامعه مانند باورها، ارزش‌ها، هنجارها، نمادها و تولیدات مادی گفته می‌شود (بی، ۱۳۸۶: ۱۲). در معنای علمی و جامعه‌شناختی، اولین بار مردم‌شناس انگلیسی تایلر (Tylor) در سال ۱۸۷۱ با تکیه بر عناصر تشکیل دهنده فرهنگ آن را مجموعه پیچیده و به هم پیوسته‌ای از دانش، اعتقادات، قوانین، هنر، آداب و رسوم و عادات و تمام آنچه فرد به عنوان عضوی از جامعه از اجتماع اطراف خود می‌گیرد، تعریف نمود. به تعبیر گیدنز: فرهنگ عبارت است از ارزش‌هایی که اعضای یک گروه معین دارند، هنجارهایی که از آن پیروی می‌کنند و کالاهای مادی که تولید می‌کنند (گیدنز، ۱۹۹۰). فرهنگ یکی از الگوهای اجتماعی در جامعه است. جامعه‌شناسان واژه ساختار اجتماعی (social structure) را برای نشان دادن چگونگی ارتباط پایگاه‌ها با یکدیگر در امور سازمان یافته انسانی بکار می‌برد (بی، ۱۳۸۶: ۱۱۸). به طور خلاصه ساختار اجتماعی شامل پایگاه‌ها و نقش‌های مربوطه است که آنها را به هم می‌پیوندند. این مفهوم شامل هنجارها، جزاها، ارزش‌ها، باورها، سازمان‌ها، نهادها و چیزهای دیگری هم می‌شود که زندگی اجتماعی ما را می‌سازند (بی، ۱۳۸۶: ۱۲۱). ساخت اجتماعی روابط متقابل اجتماعی نسبتاً پایدار در سطوح مختلف جامعه است. ساختار اجتماعی الگوی مهم دیگری است که جامعه را پدید می‌آورد. همچنان که مردم در طول زمان به کنش متقابل می‌پردازند، آنها روابطی برقرار می‌کنند، موقعیت و مرتبه خود را در رابطه با یکدیگر تعیین می‌کنند و نقش‌ها را در کنش متقابل فرا می‌گیرند و بازی می‌کنند. ساختار به نظم و قاعده موجود در روابط میان کنشگران در کنش متقابل اشاره دارد، افرادی که متناسب با موقعیت یکدیگر در کنش متقابل رفتار می‌کنند. ساختار کنش‌های افراد را در رابطه با یکدیگر سازمان می‌دهد. در مجموع می‌توان گفت ساختار و فرهنگ با هم به تأمین کنترل بر فرد، همکاری و وابستگی متقابل در میان افراد و نظم در جامعه کمک می‌کنند. آنها الگوهای اجتماعی‌ای هستند که در یک دوره زمانی طولانی به وجود آمده‌اند و برای کنش متقابل ضروری هستند (شارون، ۱۳۸۹: ۸۸).

جوامع در طول زمان باقی می‌مانند زیرا مردم شیوه‌هایی برای برخورد با وضعیت‌های مستمر پدید آورده‌اند. این گونه شیوه‌های تثبیت شده نهادهای اجتماعی نامیده می‌شوند. به عبارت دیگر، نهادها نظام نسبتاً پایدار و سازمان یافته‌ای از الگوهای اجتماعی هستند که هدف آنها برآوردن نیازهای اساسی جامعه است. فهم یک نهاد اجتماعی عبارت است از مشاهده نظم‌های موجود در رفتار اعضا (وینچ، ۱۳۷۲). جامعه‌شناسان از دیر باز از پنج نهاد اصلی صحبت کرده‌اند که حوزه‌های مختلف زندگی اجتماعی را اداره می‌کنند: خانواده، مذهب، حکومت، اقتصاد و آموزش (بی، ۱۳۸۶). باید گفت نهادها نه تنها به طور مستقل و مجزا از هم عمل نمی‌کنند، بلکه روابط تنگاتنگ و متقابلی میان آنها وجود دارد. مناسبات درون یک خانواده تحت تاثیر نهاد اقتصاد، مذهب، آموزش و حتی سیاست است و رفتار و اعمال انجام شده در نهاد آموزش و پرورش نیز می‌تواند تحت تاثیر نهادهای خانواده و اقتصاد باشد (صدائتی‌فرد، ۱۳۸۹: ۱۷۵). در مجموع

می‌توان امور اجتماعی و یا به تعبیر دقیق‌تر امور جامعه را متشکل از عناصری چون کنش اجتماعی، فرهنگ، ساختار و نهادهای اجتماعی دانست. از این رو، این محورها را می‌توان در این بخش مورد بررسی قرار داد.

بخش دوم: امور جمعیتی

لغت جمعیت‌شناسی (Demography) به معنی «توصیف مردم» است و اولین بار توسط اقتصاددان سیاسی فرانسوی، آشیل گیلارد (Achille Guillaed) در سال ۱۳۸۵ به کار برده شد (لوکاس و میر، ۱۳۸۷: ۲). جمعیت‌شناسی عبارت است از مطالعه علمی جمعیت‌های انسانی، اساساً با توجه به اندازه، ساخت و توسعه آنها (United Nations, 1958: 3). به تعبیر کلی، جمعیت‌های بزرگ در حال تغییر انسانی است. به عبارتی؛ جمعیت‌شناسی علمی است که جمعیت‌های بزرگ در حال تغییر انسانی را به لحاظ حجم، توزیع و ترکیب، تغییرات در حجم و توزیع و ترکیب، و عوامل این تغییرات - شامل باروری، مرگ و میر و مهاجرت - را مطالعه می‌کند. این تعریف، با کمی اختلاف، تعریفی است که هاووزر و دانکن از جمعیت‌شناسی می‌دهند (Hauser and Duncan, 1969: 2). همچنین جمعیت‌شناسی عبارت است از: مطالعه ریاضی و آماری اندازه، ترکیب و توزیع فضایی جمعیت‌های انسانی و تغییرات ایجاد شده در این جنبه‌ها در زمان از طریق عمل پنج فرایند: باروری، مرگ و میر، ازدواج، مهاجرت و تحرک اجتماعی (Bogue, 1969: 1-2).

در این میان نیز جمعیت‌شناسی علمی است که به مطالعه ساختمان و تحول و حرکات جمعیت در زمان و مکان می‌پردازد. این رشته دارای چهار زمینه اصلی است:

الف) حجم جمعیت (Population size): حجم جمعیت یکی از موضوعات با اهمیت جمعیت‌شناسی مدرن است و آمارهای مرتبط با آن در زمره مهم‌ترین و اساسی‌ترین آمارهای جمعیت است. حجم جمعیت هر ده سال یکبار در سرشماری‌های جمعیت، با رجوع مستقیم و دقیقاً برنامه‌ریزی شده به واقعیت، مشاهده و اندازه‌گیری می‌شود که نشان دهنده جمعیت در کل کشور است.

ب) توزیع جمعیت نشان دهنده آن است که جمعیت در چه جاهایی زندگی می‌کند.

ج) ترکیب جمعیت بر اساس طبقه‌بندی‌های غیر مکانی، معمولاً مشخصه‌های فردی صورت می‌گیرد. پس به مطالعه جمعیت در یک برهه خاص از زمان نظیر ترکیب جمعیت بر حسب سن، جنس، شغل، وضع زناشویی، محل اقامت و یا محل تولد می‌پردازد.

د) مطالعه حرکات جمعیت یا دگرگونی‌های حاصل از جمعیت نظیر میزان تولد، مرگ کودکان، باروری، رشد جمعیت، حرکات مربوط به مهاجرت و تغییراتی که در هویت مدنی افراد پدید می‌آید. علاوه بر آن جمعیت‌شناسی بر آن است تا علل تشکیل ساخت‌ها و پیدایش حرکات را بشناسد و آنان را تبیین نماید. همچنین بحث نیروهای انسانی به عنوان یکی از محورهای جمعیتی قابل مطالعه است (سرای، ۱۳۹۱). البته در چند دهه اخیر، شاید به سبب وقوع تغییرات شدید در پدیده‌های جمعیت، از جمله حجم و توزیع جمعیت، و با توجه به پیامدهای غیر جمعیت‌شناختی این تغییرات، به

خصوص تغییرات در حجم و توزیع جمعیت، اصطلاحات «مطالعات جمعیتی» و «جمعیت‌شناسی اجتماعی» (Social demography) رایج شده است. از این رو، قلمرو موضوعی جمعیت، اضافه بر عوامل، به پیامدهای روندهای جمعیت هم گسترش پیدا می‌کند و از هر دو سو (عوامل و پیامدها) با قلمرو موضوعی علوم دیگر تداخل پیدا می‌کند (سرایی، ۱۳۹۱: ۲۰). در مجموع برای اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی می‌توان دو بخش اساسی به نام «امور اجتماعی» و «امور جمعیتی» را در نظر گرفت. البته مطابق یکسری از تعاریف فوق می‌توان ابعاد، شاخص‌ها، موضوعات و مسائل اجتماعی و جمعیتی را بر حسب وضعیت جامعه ایران مشخص و معین نمود.

۲-۶) تعریف موضوعات و مسائل ابعاد اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی با توجه به محورها و ابعاد اندیشکده، لازم است موضوعات قابل مطالعه و وضعیت مسائل و آسیب‌های اجتماعی و جمعیتی جامعه ایران مطرح شود. در این راستا، «مسائل اجتماعی حاصل کارکردها و کردارهای کنشگران اجتماعی اند که منفی ارزیابی می‌شوند. برخی از مسائل اجتماعی که علاوه بر منفی بودن دارای قبح اجتماعی و اخلاقی هم باشند؛ تحت عنوان آسیب‌های اجتماعی نامیده می‌شوند. برخی از آسیب‌های اجتماعی که علاوه بر منفی بودن و قبح اجتماعی و اخلاقی دارای منع قانونی هم باشند تحت عنوان جرایم اجتماعی خوانده می‌شوند. پس جرایم و آسیب‌های اجتماعی هم جزئی از مسائل اجتماعی به شمار می‌روند» (عبداللهی، ۱۳۸۳: ۱۴). در این میان با انجام مطالعه اکتشافی یکسری موضوعات و مسائل برای هر یک از ابعاد و محورها مشخص گردید که در جدول زیر به طور مفصل آمده است.

جدول ۱: محورها و ابعاد مورد بحث در امور اجتماعی و جمعیتی

ردیف	محورها	موضوعات
۱	فرهنگ و هویت فردی و اجتماعی	مفهوم‌شناسی هویت اسلامی و ایرانی، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، وضعیت فرهنگ رسمی و فرهنگ عامه‌پسند، تغییرات فرهنگی، اجتماعی شدن افراد، مد، مصرف کالاهای فرهنگی، سبک زندگی، آداب و رسوم اجتماعی،
۲	رفتار و شیوه زندگی روزمره مردم در سطح جامعه	رفتارهای روزمره مردم در جامعه، قواعد اجتماعی، آنومی و نابهنجاری اجتماعی، شخصیت اجتماعی، مدارا و بردباری در زندگی اجتماعی، روابط اجتماعی، میزان عام‌گرایی و فردگرایی، قانون‌گرایی و توجه به مقررات جمعی،
۳	جمعیت، ویژگی‌ها و تحولات آن	روندپژوهی ساختار، ترکیب و توزیع جمعیت، کنترل و تنظیم خانواده، باروری، سیاست‌های جمعیتی، رشد و تغییر جمعیت، مراحل و گذار سنی، آثار پیری و مسائل سالخورده‌گی، سرشماری و آمارهای جمعیتی،
۴	جهانی شدن، مهاجرت و توریسم	ابعاد جهانی شدن در ایران، جامعه اطلاعاتی، مخاطرات جهانی شدن، مهاجرت‌های داخلی و خارجی، آوارگان و پناهندگان در ایران، گردشگری، جاذبه‌های توریستی و مراکز تاریخی
۵	زنان، جنسیت و گرایش	حضور زنان در جامعه، نقش‌های جنسیتی، تفاوت‌های جنسیتی، اجتماعی شدن جنسیتی، پوشش،

	جنسی در جامعه	رویکردهای فمینیستی و مسائل آن،
۶	تحولات خانواده و مسائل پیش روی	ساختار قدرت در خانواده، الگوهای ازدواج و معیارهای همسرگزینی، طلاق و پیامدهای آن، تقسیم کار خانگی در منزل، خشونت خانوادگی، ابعاد و ترکیب اعضای خانواده، خانواده‌های تک سرپرست، خانواده‌های نوین (همبالینی، زندگی مشترک)، ارزش و هنجارهای خانواده، چالش کار زنان و خانواده،
۷	وضعیت جرم و بزهکاری در جامعه	رفتارهای پرخطر در جامعه، جرایم سازمان‌یافته و آمار جرائم عمده، کنترل اجتماعی و استراتژی کاهش جرم، امنیت اجتماعی، کار پلیسی و آثار آن بر جرم، قربانیان و عاملان جرم، جرائم اینترنتی، زندان و آثار تربیتی آن
۸	جوانان و مطالعات نسلی	دوره جوانی و گذار به آن، بلوغ جسمی، اجتماعی و اقتصادی جوانان، تحولات و مناسبات نسلی، ارزیابی نگرش‌ها و ارزش‌های جوانان، جایگاه جوانان در نظام علمی و پژوهشی کشور، اشتغال جوانان،
۹	ساختار قومی، نظام خویشاوندی و فامیلی در ایران	تحلیل تنوع و پراکندگی اقوام ایرانی، تعصب و تبعیض قومی، ادغام و تعارض قومی، همگرایی قومی و وحدت ملی، پارتی‌بازی و نظام مبتنی بر روابط در ایران
۱۰	طبقه اجتماعی، فقر و نابرابری در سطح جامعه	ساختار طبقاتی و اقشار اجتماعی، تحرک اجتماعی، فقر و خط فقر، طرد اجتماعی، عدالت اجتماعی و پرداخت یارانه نقدی، شکاف طبقاتی، شاخص‌های نابرابری طبقات
۱۱	مددکاری، رفاه اجتماعی و سلامت عمومی	وضعیت رفاه و بهزیستی افراد نیازمند، کیفیت زندگی، سلامتی اجتماعی و توجه به تندرستی، معلولین و کم‌توانان اجتماعی، سازمان‌های بهزیستی و کارکردهای آنها، تأمین اجتماعی
۱۲	کار و اشتغال و سازمان بوروکراتیک در سطح جامعه	تجزیه و تحلیل بیکاری، تغییرات نظام شغلی، ناامنی شغلی، تعهد و اخلاق کار، تقسیم کار، اشتغال و رشد فعالیت‌های اقتصادی زنان، شکاف دستمزدها، اتحادیه‌ها و جنبش‌های کارگری، تخصص‌گرایی و حرفه‌اندوزی، ساختار بورکراسی در سازمان‌های دولتی و غیردولتی، فرهنگ سازمانی، منابع نیروی انسانی،
۱۳	سیاست، قدرت و ساختار دولت	وضعیت توزیع قدرت در نظام سیاسی، احزاب سیاسی، رفتار انتخاباتی، جنبش‌های اجتماعی، مشروعیت سیاسی نظام، ملی‌گرایی،
۱۴	رسانه‌های گروهی و ارتباطات جمعی	وضعیت بهره‌مندی از رسانه‌ها و ارتباطات جمعی در جامعه (راديو، تلویزیون، روزنامه، مجله، اینترنت، ماهواره، سینما، کتاب، موبایل)، آثار اجتماعی رسانه‌های جمعی در جامعه، مخاطبان جمعی رسانه‌ها، تئوری هنجاری حاکم بر رسانه‌ها و آسیب‌شناسی آن
۱۵	آموزش و پرورش در سطح جامعه	وضعیت و تحولات آموزش و پرورش در جامعه، نظام آموزش عالی، فناوری نوین و تکنولوژی نوین در آموزش و پرورش، موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان، نخبگان علمی، خصوصی‌سازی آموزش عالی، تجربه جامعه‌پذیری رسمی و غیررسمی
۱۶	دین، مناسک و فرهنگ دینی مردم	نهاد دین و کارکرد آن، باورها و رفتارهای دینی، آئین‌های دینی، عرفی‌شدن دین، گرایش‌های دینی و عرفی نوین، سازمان‌های دینی اسلامی، بنیادگرایی دینی و اسلامی، جنبش‌های نوین دینی،
۱۷	شهر و فضاهای شهری مدرن	فرایند شهری شدن جامعه، میزان و توسعه شهرنشینی، آموزش شهروندی و مدیریت شهری، محیط زیست شهری، نوسازی فضاهای شهری، شهرهای اسلامی و جهانی، حاشیه نشینی شهری و اسکان

	غیررسمی، مسائل شهری نوین (ترافیک، آلودگی هوا و صدا، قانون شکنی)	
۱۸	توسعه روستایی و تحولات آن	مدیریت روستا، عمران و توسعه روستاها، معیشت و تحرک اجتماعی در روستا،
۱۹	ورزش، فراغت و نشاط جمعی	ورزش همگانی و حرفه‌ای، هنر، موسیقی، شادی جمعی، نحوه گذران اوقات و الگوی فراغت، مراکز تفریحی
۲۰	مشارکت اجتماعی، نهادهای مدنی و بحران اجتماعی	وضعیت حقوق و تکالیف شهروندی، وضعیت وفاق و همبستگی اجتماعی، سرمایه اجتماعی، انجمن‌های داوطلبانه، نهادهای مدنی، جنبش اجتماعی

۷) انجام مصاحبه گروهی پیرامون محورها و موضوعات اندیشکده

در این مطالعه برای بررسی و نقد محورها و موضوعات اندیشکده از روش مصاحبه گروهی استفاده شده است. مصاحبه گروهی (Group Interview) یا مطالعه گروهی متمرکز، نوعی از مصاحبه است که در گروهی نیمه سازمان یافته، تحت رهبری فردی معین در شرایط غیر رسمی انجام می‌شود تا پویایی گروه بر کمیت و کیفیت اطلاعات بیفزاید. این مصاحبه تحت تاثیر نظر افراد نیست؛ بلکه حاصل جمع و برآیندی از تفکر گروه است. و چون قابلیت انعطاف بیشتر است محرک تفکر و کمک کننده به یادآوری اطلاعات و مناسب برای غنای اطلاعات است. بنابراین، تعامل میان شرکت کننده و پژوهشگر موجب بیان احساسات و افکار پیرامون موضوعی خاص می‌شود و هدف درک موقعیتی است که اعضاء به آن معتقدند و شناخت دیدگاه‌های افراد نسبت به آن، که می‌توان درک مشترک افراد را نسبت به موضوع فهمید، ولی در مصاحبه با افراد مختلف به دست نمی‌آید. «ویمر و دومینیک» این شیوه را به عنوان پژوهش راهبردی برای درک نگرش‌ها و رفتارهای مخاطب و مصرف کننده تعریف می‌کنند. شرکت کنندگان در مصاحبه گروهی متمرکز قبل از برگزاری مصاحبه بایستی در کمال راحتی و آسایش در کنار یکدیگر قرار گیرند و حتی ایده‌آل‌تر آنکه قبل از مصاحبه با یکدیگر آشنایی پیدا کنند. اعضای گروه می‌باید از یک جنس باشند و جهت خنثی کردن متغیرهای مزاحم (مخرب) لازم است از سوابق مشابهی برخوردار باشند (اتی، ۱۳۷۸). سازمان چنین مصاحبه‌هایی نیز می‌تواند به هر سه صورت سازمان یافته، نیمه سازمان یافته و سازمان نیافته باشد و زمان گفتگو تا دو ساعت به طول انجامد (از کیا، ۴۹۰).

برای تکمیل بخش مطالعه اکتشافی طی برگزاری جلسات مختلف با اعضای اندیشکده این روش به اجرا درآمد. اعضای اندیشکده جزو کسانی هستند که در این مصاحبه‌ها در قالب جلسات ماهیانه مرکز شرکت می‌کردند. تاکنون چهار جلسه تشکیل شده و وضعیت محورها و موضوعات اندیشکده مورد بررسی قرار گرفتند. در واقع رئیس اندیشکده با تشریح اهداف جلسه و نیز بر اساس دستور جلسه ارسالی (از طریق ایمیل، پیک و یا پست) طرح بحث نموده و به نوبت از یکایک اعضا خواسته می‌شد نظرات خود را درباره محورها، ابعاد و موضوعات عمده اندیشکده مطرح نمایند.

جدول ۲: وضعیت جلسات و اعضای شرکت کننده در مصاحبه گروهی

جلسات	موضوع جلسه و اعضاء
جلسه اول (مورخه ۱۳۹۱/۱۲/۱۶)	دکتر واعظزاده (رئیس مرکز)، دکتر پناهی (رئیس اندیشکده)، دکتر افروغ، دکتر گلچین، دکتر شیخی، دکتر محسنیان‌راد، خانم دکتر صادقی، دکتر غیاثوند (دبیر اندیشکده)، آقای کرد (کارشناس اندیشکده‌ها).
جلسه دوم (مورخه ۱۳۹۲/۲/۱۱)	مور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی: دکتر پناهی (رئیس اندیشکده)، دکتر فرهادی، دکتر طالب، دکتر گلچین، دکتر شیخی، خانم دکتر سفیری، دکتر میرزایی، دکتر ربانی، دکتر غیاثوند (دبیر اندیشکده)، آقای کرد (کارشناس اندیشکده‌ها).
جلسه سوم (مورخه ۱۳۹۲/۳/۸)	دکتر پناهی (رئیس اندیشکده)، دکتر طالب، خانم دکتر سفیری، دکتر عباسی، دکتر ربانی، دکتر یوسفی، دکتر غیاثوند (دبیر اندیشکده)، آقای کرد (کارشناس اندیشکده‌ها).
جلسه چهارم (مورخه ۱۳۹۲/۵/۲)	دکتر پناهی (رئیس اندیشکده)، دکتر سید ضیاء هاشمی، خانم دکتر صادقی، دکتر ربانی، دکتر محسنیان‌راد، دکتر گلچین، دکتر غیاثوند (دبیر اندیشکده)، آقای کرد (کارشناس اندیشکده‌ها).

البته با عنایت به بحث‌های صورت گرفته محورهای هر یک از بخش‌های اندیشکده مشخص شد. از سویی با توجه به وجود دو اندیشکده فرهنگ و خانواده در مرکز بایستی دو محور یکی فرهنگ و دیگری نهاد خانواده را از حوزه محورهای اندیشکده امور اجتماعی کنار گذاشت. در مجموع در حوزه امور اجتماعی می‌توان دو محور اساسی کنش اجتماعی و ساختار اجتماعی جامعه و برای بخش امور جمعیتی دو محور جمعیت و نیروی انسانی برای این اندیشکده در نظر گرفت.

۸) انجام روش دلفی پیرامون محورها و موضوعات اندیشکده

بعد از مطالعه اکتشافی پیرامون محورها و موضوعات اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی و نیز برگزاری چهار جلسه با اعضای اندیشکده ابعاد کار تاحدودی مشخص گردید. در این راستا جهت استفاده گسترده از اعضای غایب و نیز دیگر صاحب‌نظرانی که جزء اندیشکده نیستند با کمک از روش دلفی به تکمیل و تدقیق محورهای مورد نظر پرداختیم.

روش دلفی (Delphi method)^۱ به عنوان یکی از روش‌های ساخت یافته برای ایجاد وفاق (Fink et al, 1984) در دهه ۱۹۵۰ میلادی در شرکت «راند» ابداع شد (Riggs, 1983) و برای پیش بینی بکار رفت. این روش، رویکردی تیمی

۱- نام این تکنیک از اوراکل دلفی (Orakel of Delphi) گرفته شده و خود نشان دهنده آن است که این روش به پیشگویی در آینده مربوط می‌شود. در واقع دلفی نام شهر کوچکی در یونان باستان در دامنه جنوبی کوهستان پارناسوس بوده است. در آغاز این شهر مکان مقدس قبیله‌های ابتدایی یونانی و سپس، بعد از هجوم و جنگ‌های اقوام مختلف بالاخص، هلنی‌ها به عنوان معبد و پرستشگاه آپولو (Apolo = خداوند خورشید و خداوند پیشگویی و ...) مورد استقبال بوده است و از این رو شهرت یافت. بنابراین

به تصمیم‌گیری است که با تعریف مسأله آغاز، سپس با آماده‌سازی دو یا سه سؤال اجرایی ادامه و با تحلیل پاسخ ادامه می‌یابد، که می‌توان فن شناخت و اولویت‌بندی نظر کارشناسان بدان نام نهاد. در واقع، روش دلفی روش نظام‌دار استخراج و روی‌هم‌ریزی قضاوت‌های آگاهانه گروهی از متخصصان در مورد موضوع یا یک سؤال است؛ و تکنیکی است برای جمع‌آوری ایده‌ها از افرادی که در داشتن دانشی خاص اشتراک دارند (ساروخانی، ۱۳۸۵). در این روش همان تکنیک مصاحبه به گونه‌ای با بحث گروهی و کتبی، ترکیب شده است. بدین ترتیب که مانند هر روش مصاحبه دیگر، ابتدا اهداف تحقیق «عملی شده» (یعنی فرضیه‌ها مشخص، متغیرها تعریف و به معرف‌های قابل‌سنجش تبدیل شده‌اند) و سپس در قالب یک پرسشنامه در اختیار افراد انتخاب شده که در رشته خود متخصص فن می‌باشند، گذارده می‌شوند (رفیع پور، ۱۳۶۷: ۴۵).

در این تکنیک هدف، گردآوری نظرات مشترک متخصصان با استفاده از پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌های مکرر و بازخورد نتایج کنترل شده است. به عبارت دیگر، زمانی که بخواهیم درباره اتفاق نظر یک گروه از صاحب‌نظران در مورد یک موضوع یا مسأله خاص به بررسی پردازیم، از فن دلفی استفاده می‌شود (کومار، ۱۳۷۸ به نقل از اسپرول، ۱۹۸۸ و سرمد و همکاران، ۱۳۷۶). روش دلفی در عمل، مجموعه‌ای متوالی از پرسشنامه‌ها، یا دوره‌های متوالی به همراه بازخورد کنترل شده است؛ با این هدف که به اتفاق نظر میان گروهی از افراد متخصص درباره یک موضوع خاص، دست یابد (Hasson, Keeney, and McKenna 2000; Powell, 2003).

مراحل انجام کار به روش دلفی:

در این مطالعه طی چند مرحله به نوعی از روش دلفی استفاده شده که بدین شرح است:

دوره اول: نظرخواهی پیرامون محورها و موضوعات اندیشکده

کاربرد روش دلفی با مشارکت افرادی انجام می‌پذیرد که در موضوع پژوهش دارای دانش و تخصص باشند. این افراد با عنوان پانل دلفی شناخته می‌شوند (Keeney, and McKenna, 2000; Okoli and Pawlowski, 2000). یکی از روش‌های مورد استفاده در این زمینه، نمونه‌گیری هدف‌دار یا قضاوتی است. بر این اساس ابتدا اعضای اندیشکده و در مرحله بعد یکسری از صاحب‌نظران برای این کار در نظر گرفته شد تا در این مطالعه مشارکت نمایند.

آپولو خدای پیشگویی بوده است و در اوراکل دلفی روش پیشگویی درباره اقدامات و پیامدهای آینده انجام می‌گرفته است و به این علت نام این تکنیک که درباره آینده پیشگویی می‌کند، دلفی نهاده شده است (به نقل از رفیع پور، ۱۳۸۷: ۴۵).

در این دوره پرسشنامه به صورت ساخت‌نایافته تنظیم شده بود. این پرسشنامه از طریق ایمیل به اعضای اندیشکده و برخی از صاحب‌نظران ارسال شد و از طریق تلفن و پیامک به اعضا اطلاع‌رسانی شد تا پرسشنامه را تکمیل و نظرات خود را اعلام نمایند. مضمون این فرم به شرح زیر بود:

«همانطور که مستحضر هستید با توجه به بحث‌های مقدماتی قبلی و نیز اهداف کلی اندیشکده، و از سوی دیگر؛ حوزه گسترده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی، ابتدا باید تکلیف ابعاد و محورهای عمده مورد مطالعه و بحث در اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی مشخص شود؛ به عبارتی حدود و ثغور مباحث مرتبط با امور اجتماعی مشخص و معین شود تا بتوان قدم‌های بعدی را بر این اساس برداشت. بنابراین، از شما صاحب‌نظران تقاضا می‌شود، با توجه به عنوان اندیشکده، و عناوین اندیشکده‌های دیگر که در بالا آمده است، حداقل ۱۰ محور اصلی که می‌تواند ذیل «امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی» قرار گیرد مشخص و در برگ پیوست مرقوم و ارسال نمایند.»

جدول ۳: محورهای پیشنهادی برای اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی

شماره	محورها
۱	
۲	
۳	
۴	
۵	
۶	
۷	
۸	
۹	
۱۰	

در واقع این مرحله از دلفی به تولید ایده در زمینه مسأله پژوهش اختصاص داشت. در این مرحله، اعضای پانل ایده‌های خود را درباره موضوع و محورهای اندیشکده ارائه کردند. پژوهشگر با تحلیل و پالایش این ایده‌ها، حذف موارد تکراری، و کاربرد واژگان یکسان، لیست نهایی محورها را استخراج نمود. در واقع نتایج حاصل به تکمیل محورهای و ابعاد اولیه اندیشکده که طی مطالعه اکتشافی بدست آمده بود، کمک کرد. البته معیار اتفاق نظر پیرامون محورها و ابعاد اندیشکده میزان اتفاق میان اعضای پانل است که در این میان از روش مصاحبه گروهی بهره گرفته‌ایم.

دور دوم دلفی: تکمیل محورها و موضوعات اندیشکده

در این دوره پرسشنامه کمی ساخت پیدا نمود و تا حدودی آماده شد. همچنین در کنار هر یک از ابعاد اندیشکده سه ستون تهیه گردید تا میزان اولویت هر محور را به ترتیب بین یک تا سه مشخص گردد. همچنین در انتهای پرسشنامه ۵ محور، خالی گذاشته شد تا در صورت نیاز به اضافه کردن محوری برای اندیشکده، موارد لازم آنجا نوشته شود. این پرسشنامه به اعضای پانل ارسال شد و از طریق تلفن و پیامک به اعضا اطلاع رسانی شد تا پرسشنامه را تکمیل و نظرات خود را اعلام نمایند. در این مرحله نامه‌ای با این مضمون برای اعضای پانل ارسال گردید:

«اعضای محترم با توجه به نظر خواهی قبلی یکسری از ابعاد و موضوعات اندیشکده مشخص گردید. در این میان حدود ۲۰ محور در جدول زیر با اولویت‌های پیش‌رو مشخص شده، لطفاً نظرات را بیان و نیز در ادامه ۵ بعد در نظر گرفته تا نظر تکمیلی خود را اعلام نمائید».

جدول ۴: محورها و ابعاد مورد بحث در اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی

ردیف	محورها	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم	ملاحظات
۱	آموزش و توسعه شهروندی				
۲	اجتماعی شدن رسمی و غیر رسمی				
۳	اقشار و طبقات اجتماعی				
۴	انجمن‌ها و نهادهای مدنی				
۵	جمعیت، ویژگی‌ها و تحولات آن				
۶	جنبش‌ها و انقلاب اجتماعی				
۷	جوانان و مطالعات نسلی				
۸	حاشیه نشینی شهری و اسکان غیررسمی				
۹	خردورزی و عقلانیت جمعی				
۱۰	رفتار و تعامل اجتماعی				
۱۱	سبک زندگی				
۱۲	سرمایه اجتماعی				
۱۳	قومیت				
۱۴	کنترل اجتماعی و تعهدات جمعی				
۱۵	مسائل، آسیب‌ها و جرائم اجتماعی				
۱۶	مطالعات زنان و هنجارهای جنسیتی				
۱۷	مهاجرت و توریسم				
۱۸	نیروها و گروه‌های اجتماعی				
۱۹	ورزش و گذران اوقات فراغت				
۲۰	همبستگی و مشارکت اجتماعی				

					۲۱
					۲۲
					۲۳
					۲۴
					۲۵

در این دوره محورها و ابعاد پرسشنامه کامل تر گردید، به نحوی که در نهایت ۴ محور اساسی برای اندیشکده در نظر گرفته شد که عبارت بودند از محور: کنش‌های اجتماعی، ساختار اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی. هر یک از این محورها بر حسب تعریف به ابعاد و اجزاء مختلف تقسیم شدند.

دور سوم دلفی: دستیابی به محورها و موضوعات نهایی اندیشکده

در قبل از این دوره زمانی با توجه به داشتن جلسه حضوری بین اعضای اندیشکده یکسری اتفاق نظرات پیرامون نظرات جمع‌آوری شده صورت گرفت. برخی از محورها ادغام شد. برخی از ابعاد به محورهای امور اجتماعی اضافه شد و محورها و موضوعات حاصل برای اعلام نظر نهایی به اعضای پانل آماده شد. در آخر براساس نتایج مرحله پیشین با تعیین ترتیب اولویت‌ها و انجام مطالعه اکتشافی و برگزاری مصاحبه گروهی حضوری موضوعات و مسائل هر یک از ابعاد شکل گرفت. و اعضای پانل در جریان نظرات گروه قرار گرفتند. انجام روش دلفی پس از انجام دوره سوم و دستیابی به اتفاق نظر مطلوب پایان یافت. در جدول زیر نتایج حاصل از مطالعات اکتشافی، مصاحبه گروهی و دلفی آمده است.

جدول ۵: موضوعات، ابعاد، اجزا و مسائل بخش امور اجتماعی اندیشکده

بخش اول: امور اجتماعی			
محورها	ابعاد	مؤلفه‌ها	موضوعات و مسائل
کنش اجتماعی	سبک زندگی	الگوی مصرف، گرایش به مد، نحوه گذران اوقات فراغت، میزان فعالیت‌های ورزشی، مدیریت بدن	- گرایش به مادیات و مصرف نمایی در سبک زندگی - عدم برنامه‌ریزی برای امور فراغت - گرایش فزاینده به مدیریت بدن در بین زنان - مدگرایی و پیروی از الگوها و مدل‌های غربی
	کیفیت زندگی	کیفیت عینی و ذهنی زندگی، شاخص بهداشت، آموزش و مسکن، احساس خوشبختی	- پایین بودن کیفیت زندگی برخی از اقشار جامعه - کاهش شادی و نشاط اجتماعی در جامعه - فقدان مهارت‌های اجتماعی و آگاهی جمعی - کاهش سلامت اجتماعی
	سرمایه اجتماعی	شبکه‌های عضویت فرد، دفعات	- فرسایش سرمایه اجتماعی در بین مردم

		<p>همکاری افراد، روابط اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت جمعی</p>	<p>- کاهش اعتماد اجتماعی - کاهش روابط غیررسمی افراد در جامعه - ضعف نهادهای مدنی و انجمنی در جامعه</p>
آموزش و توسعه شهروندی		<p>حقوق شهروندی، تکالیف شهروندی، وضعیت شهروندی اجتماعی و مدنی</p>	<p>- فقدان جامعه‌پذیری شهروندی - عدم آموزش همگانی در بین افراد - عدم رعایت حقوق شهروندی در ابعاد مختلف - دخالت زیاد دولت در امور عمومی و زندگی خصوصی</p>
خردورزی و عقلانیت جمعی		<p>عقلانیت سنتی، ابزاری و اظهاری</p>	<p>- افزایش رفتارهای احساسی در برابر رفتارهای عقلانی - منفعت طلبی در کنش فردی (خاص‌گرایی) - افزایش کنش‌های جمعی برنامه‌ریزی نشده در جامعه - رواج خرافه‌پرستی و تقدیرگرایی در جامعه</p>
رفتارهای اجتماعی		<p>مشارکت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مناسک جمعی، جنبش‌ها، انقلاب اجتماعی</p>	<p>- افول ارزش‌های اخلاقی در جامعه (راستگویی، صداقت و ...) - کاهش مشارکت اجتماعی داوطلبانه - ضعف مدیریت بحران اجتماعی در وقایع - قانون‌گریزی افراد - بیگانگی و بی‌هویتی اجتماعی</p>
ارتباطات اجتماعی		<p>میان فردی، شبکه‌ای و جمعی</p>	<p>- پایین بودن کیفیت ارتباطات میان فردی - عدم توازن در دسترسی به اطلاعات - پایین بودن سواد رسانه‌ای در جامعه - عدم تناسب در مشارکت شهری و روستایی در شبکه‌های اجتماعی واقعی و مجازی - وجود تعدد رسانه‌ای به جای تکثر رسانه‌ای - عدم تعادل در مالکیت رسانه‌ها - آسیب‌پذیر بودن تشکلهای حرفه‌ای پیام‌آفرینان رسانه‌ها - آسیب‌پذیر بودن آزادی رسانه‌ها</p>
هویت اجتماعی		<p>هویت اسلامی - ایرانی، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی</p>	<p>- وضعیت هویت ملی، قومی، جنسی و جهانی (مدرن) - تغییر در ارزش‌ها و هنجارهای جامعه</p>
ساختار اجتماعی (موقعیت و اقشار و گروه‌های اجتماعی)	<p>ابعاد مؤلفه‌ها</p>	<p>موضوعات و مسائل عمده</p>	<p>موضوعات و مسائل عمده</p>
زنان		<p>حضور زنان در جامعه، نقش‌های جنسیتی، پوشش، اشتغال زنان، برابری جنسیتی</p>	<p>- اشتغال فزاینده زنان در عرصه اجتماع - حضور فراوان دختران در دانشگاه - تغییر در هنجارهای جنسیتی زنان جامعه - خشونت خانگی علیه زنان - مزاحمت‌های خیابانی برای زنان</p>
جوانان		<p>مناسبات نسلی، ارزیابی نگرش‌ها و ارزش‌های جوانان،</p>	<p>- شکاف نسلی جوانان با والدین (هنجاری، ارزشی و باوری) - تاخیر در گذار بزرگسالی جوانان جامعه</p>
کودکان و		<p>پرورش اجتماعی کودکان،</p>	<p>- کودکان خیابانی و کار در جامعه</p>

نوجوانان		- دختران فراری - استفاده فزاینده از فضای مجازی
سالمندان	جایگاه و منزلت سالمندی، نگرش به سالمندی	- تغییر نگرش به سالمندان جامعه - افزایش روند تعداد سالمندان در جامعه
اقوام	تنوع و پراکندگی اقوام ایرانی، همگرایی سیاست قومی در ایران	- کاهش همگرایی در بین اقوام ایرانی - تحرکات قومی در برخی مناطق کشور - احساس تبعیض قومی در بین اقوام
طبقات اجتماعی و قشر بندی	تحرك اجتماعی، فقر و خط فقر، طرد اجتماعی، عدالت اجتماعی	- افزایش فاصله طبقات اجتماعی - افزایش خانوارهای زیر خط فقر در جامعه - افزایش احساس تبعیض اجتماعی - حاشیه نشینی و اسکان غیررسمی
سازمان های اجتماعی	سازمان های رسمی و غیر رسمی	- میزان مشارکت اجتماعی - وضعیت انجمن های صنفی و اجتماعی - انجمن ها و مؤسسات خیریه و مردم نهاد
آسیب های و انحرافات اجتماعی	وضعیت مشکلات اجتماعی، انحرافات و جرائم مختلف	- اعتیاد به مواد مخدر، تکدی گری، رشوه خواری، سرقت، پارتی بازی و فساد اداری، پرخاشگری، خشونت و نزاع های جمعی

جدول ۶: موضوعات، ابعاد، اجزا و مسائل بخش امور جمعیتی اندیشکده

بخش دوم: امور جمعیتی			
محورها	ابعاد	مؤلفه ها	موضوعات و مسائل جمعیتی
جمعیت	حجم و تعداد جمعیت	نتایج سرشماری ها، نتایج داده های ثبت احوال	- کاهش سطح باروری در کشور - فقدان سیاست های جامع جمعیتی
	حرکات و تغییرات جمعیت	رشد جمعیت (باروری، مرگ و میر و مهاجرت)	- کاهش مولید و گرایش به تک فرزندی - مهاجرت به کلان شهرها و حومه - مهاجرت نخبگان کشور به خارج - تغییرات مربوط به ارزش فرزندان - تاثیر موقعیت اقتصادی و اجتماعی بر باروری - آثار و پیامدهای سیاست تنظیم خانواده در ایران - وضعیت امید به زندگی در جمعیت ایران - مرگ و میرهای ناشی از سبک زندگی

<p>- عدم تعادل نسبت جنسی افراد</p> <p>- میزان شیوع ازدواج (تجرد قطعی و همبالی) (همبالی)</p> <p>- افزایش طلاق و کاهش ازدواج</p> <p>- تمایل پایین جوانان به ازدواج</p> <p>- تغییر الگوهای ازدواج</p> <p>- به هم خوردن ترکیب قومی در مرزهای شرقی کشور</p>	<p>ترکیب جنسی، سنی، وضع زناشویی، سواد و بی سواد، قومی و مذهبی</p>	<p>ترکیب جمعیت</p>	
<p>- افزایش شهرنشینی و پایتخت نشینی</p> <p>- خالی از سکنه شدن روستاهای کوچک</p>	<p>شهرنشینی، روستانشینی، پراکندگی جمعیت در مناطق</p>	<p>توزیع جمعیت</p>	
<p>- افزایش بار تکفل در بین خانواده‌ها</p> <p>- افزایش بار تکفل سالمندان</p> <p>- چالش کار و خانواده در بین زنان</p> <p>- چالش تطابق فعالیت با تخصص و تحصیلات در بین زنان</p>	<p>تعداد جمعیت فعال و غیرفعال، ترکیب سنی و جنسی جمعیت فعالیت و غیرفعالها، میزان فعالیت، بار وابستگی</p>	<p>وضع فعالیت</p>	نیروی انسانی
<p>- چالش بیکاری تحصیل کرده‌ها و متخصصین</p> <p>- پایین بودن سطح اشتغال جوانان</p> <p>- اشتغال کودکان (کودکان کار)</p> <p>- کاهش اهمیت کار و اخلاق کار</p> <p>- افزایش ناامنی شغلی</p>	<p>تعداد جمعیت در سن کار، ترکیب سنی و جنسی جمعیت در سن کار، توزیع جغرافیایی جمعیت در سن کار، میزان اشتغال، میزان بیکاری، میزان اشتغال بر حسب بخش کشاورزی، صنعت و خدمات</p>	<p>وضعیت اشتغال و بیکاری</p>	

۹) نتیجه گیری

چنانچه تشریح گردید هدف این مطالعه مشخص کردن محورها و موضوعات اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی بود که از طریق سه روش تحقیق اسنادی، مصاحبه‌ای و دلفی به طور همزمان و ترکیبی انجام گردید. در مجموع از بررسی حاصل می‌توان نتیجه گرفت: اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی دارای دو بخش اساسی به نام امور اجتماعی و امور جمعیتی می‌باشد که ابعاد و موضوعات قابل مطالعه آنها بدین شرح است:

الف) بخش امور اجتماعی

این بخش دارای دو محور امور کنش اجتماعی و ساختار اجتماعی است. ابعاد مختلف این بخش عبارتند از: سبک زندگی، کیفیت زندگی، سرمایه اجتماعی، آموزش و توسعه شهروندی، خردورزی و عقلانیت جمعی، رفتارهای اجتماعی، ارتباطات اجتماعی، هویت اجتماعی، زنان، جوانان، کودکان و نوجوانان، سالمندان، اقوام، طبقات اجتماعی و قشربندی سازمان‌های اجتماعی، آسیب‌های و انحرافات اجتماعی. برای هر یک از این ابعاد یکسری شاخص‌ها در نظر گرفته شده و نیز برخی از موضوعات و مسائل اساسی ذکر گردیده تا در نهایت بتوان وضعیت موجود و مطلوب آنها را در جامعه ایران مشخص نمود.

بخش دوم) امور جمعیتی

در زمینه بخش جمعیتی دو محور جمعیت و نیروی انسانی از هم تفکیک شده که دارای ابعادی از قبیل: حجم و تعداد جمعیت، حرکات و تغییرات جمعیت، ترکیب جمعیت، توزیع جمعیت، وضع فعالیت، وضعیت اشتغال و بیکاری می‌باشد. همچنین مطابق با ابعاد و مؤلفه‌های در نظر گرفته شده، می‌توان موضوعات و مسائل مختلف را استنتاج نمود.

لازم به ذکر است که از این به بعد، دستور جلسات اندیشکده امور اجتماعی، جمعیت و نیروی انسانی در راستای ابعاد و محورهای مورد اتفاق اعضا پیش خواهد رفت، و سعی خواهد شد حتی الامکان از بررسی موارد مشترک با سایر اندیشکده‌ها پرهیز گردد. البته اعضای اندیشکده ابعاد و محورهای تصویب شده را نهایی تلقی نمی‌کنند، و امکان جرح و تعدیل را در صورت نیاز اعمال خواهد کرد. ضمناً اندیشکده در مراحل بعدی کار خود ایجاد کارگروه‌هایی را برای بررسی عمیق‌تر هر یک از محورها و یا ابعاد بررسی خواهد کرد، و سعی می‌گردد چنین کارگروه‌هایی را راه‌اندازی نماید.

پایان

با تشکر از تمامی صاحب‌نظران

و اعضای محترم اندیشکده

منابع و ماخذ:

- اُتی، آسیون (۱۳۷۸)؛ امکانات و محدودیت‌های روش مصاحبه، ترجمه‌ی فرشته جعفری، فصلنامه سنجش و پژوهش، ش ۱۹ و ۲۰، سال ۶، صص ۳۱۳-۲۰۴.
- ازکیا، مصطفی و علیرضا دربان آستانه (۱۳۸۲)؛ روش‌های کاربردی تحقیق، تهران: انتشارات کیهان.
- بلیکی، نورمن (۱۳۸۴)؛ طراحی پژوهش‌های اجتماعی، ترجمه‌ی حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
- بیرو، آلن (۱۳۶۶)؛ فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه‌ی باقر ساروخانی، تهران: کیهان.
- بی، ارل (۱۳۸۶) درآمدی بر جامعه‌شناسی، علمی انتقادی، ترجمه: محمد حسین پناهی، چاپ اول، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- پناهی، محمدحسین (۱۳۸۶) جامعه‌شناسی مشارکت سیاسی زنان، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۵) جامعه‌شناسی نظم، تهران، نشر نی.
- دلاور، علی (۱۳۸۷)؛ مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: انتشارات رشد.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۷)؛ تکنیک‌های خاص تحقیق در علوم اجتماعی، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۵) روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، ج ۲، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۵)؛ تکنیک دلفی، مجله‌ی مطالعات زنان، بهار.
- ستل، رابرت بی و پاملا ال. ال رک (۱۳۸۰)؛ درسنامه‌ی پژوهش پیمایشی، ترجمه‌ی مهراندخت نظام شهیدی و همکاران، تهران: نشر آگه.
- سرایی، حسن (۱۳۹۱) جمعیت‌شناسی (مبانی و زمینه‌ها) تهران: سمت.
- سرمد، زهره، الهه حجازی و عباس بازرگان (۱۳۷۶)؛ روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران: انتشارات آگاه.
- شارون، جوئل (۱۳۷۹) ده پرسش از دیدگاه جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی.
- صداقتی‌فرد، مجتبی (۱۳۸۹) جامعه‌شناسی (کلیات، مفاهیم و پیشینه)، تهران: نشر ارسباران.
- طبرسا، غلامحسین و نسرين دهقان (۱۳۸۹) اتاق فکر و جایگاه آن در سازمان، مجله تدبیر، شماره ۲۱۸.
- غیاثوند، احمد (۱۳۸۵) مقاله «انواع روش‌های پژوهش در تحقیقات اجتماعی»، مجله الکترونیکی ایثار پژوه.
- کومار، کریشان (۱۳۷۴)؛ روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی، ترجمه‌ی فاطمه رهادوست، تهران: انتشارات کتابخانه‌ی ملی ایران.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۶) جامعه‌شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران، نشر نی.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۵)؛ راهنمای عملی پژوهش کیفی، تهران: سمت.

لوکاس، دیودی و پاول میر (۱۳۸۱) درآمدی بر مطالعات جمعیتی، ترجمه: حسین محمودیان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

-Abelson, Donald E.,)2002(. Do ThinkTanks Matter? Opportunities, Constraintsand Incentives for Think Tanks in Canadaand United States, Global Society, vol. 14,no.2.

Applications. London, UK: Addison-Wesley.

-Bogue, Donald (1996) principles of Demography, New York: John Wiley and Sons, Inc.

-Borgatta Edgar F. & Montgomery Rhonda J. V. (2000) Encyclopedia of Sociology (Second Edition), Printed in the United States of America by the Gale Group.

-Goodman, John C.,)2005(. What is a Think Tank?, National Center for PolicyAnalysis, pp: 1-38.

-Hasson, F., S. Keeney, and H. McKenna. 2000. Research Guidelines for the Delphi Survey

-Hauser and Otis D. Duncan (19) The Study of Population, Chicago: The University of Chicago Press.

-Kraster, Ivan)2001(. Think Tanks:Making and Faking Influence, availableat: www.informaworld.com/index/792266938.pdf.

-Kuzel, AJ(1999); Sampling in Qualitative Inquiry, in Crabtree, B.F & L. Miller, W. L. (Eds). Doing Qualitative Research, Thousand Oaks, CA: sage.

-Linston, H. A., and M. Turoff. 1975. Introduction to the Delphi Method: Techniques and

-Marsh, Ian)1994(. The Development and Impact of Australia’s Think Tanks,Australian Journal of Management,Vol.19, No.2.

-Murthy)2007(. Kaleidoscope BrainstormingProcess, Alen Chapman Reviewand Edit, pp.13.

-Okoli, C., and S. D. Pawlowski. 2004. The Delphi Method as a Research Tool: An Example,

-Qualitative Research. New York: Aldine de Druyter.

-Riggs, W.E. 1983. The Delphi Technique: An Experimental Evaluation. Technological Technique. Journal of Advanced Nursing 32(4): 1008-1015.

-United Nations (1958) Handbook of Population Census Methods, Volume 1. New York: United Nations.